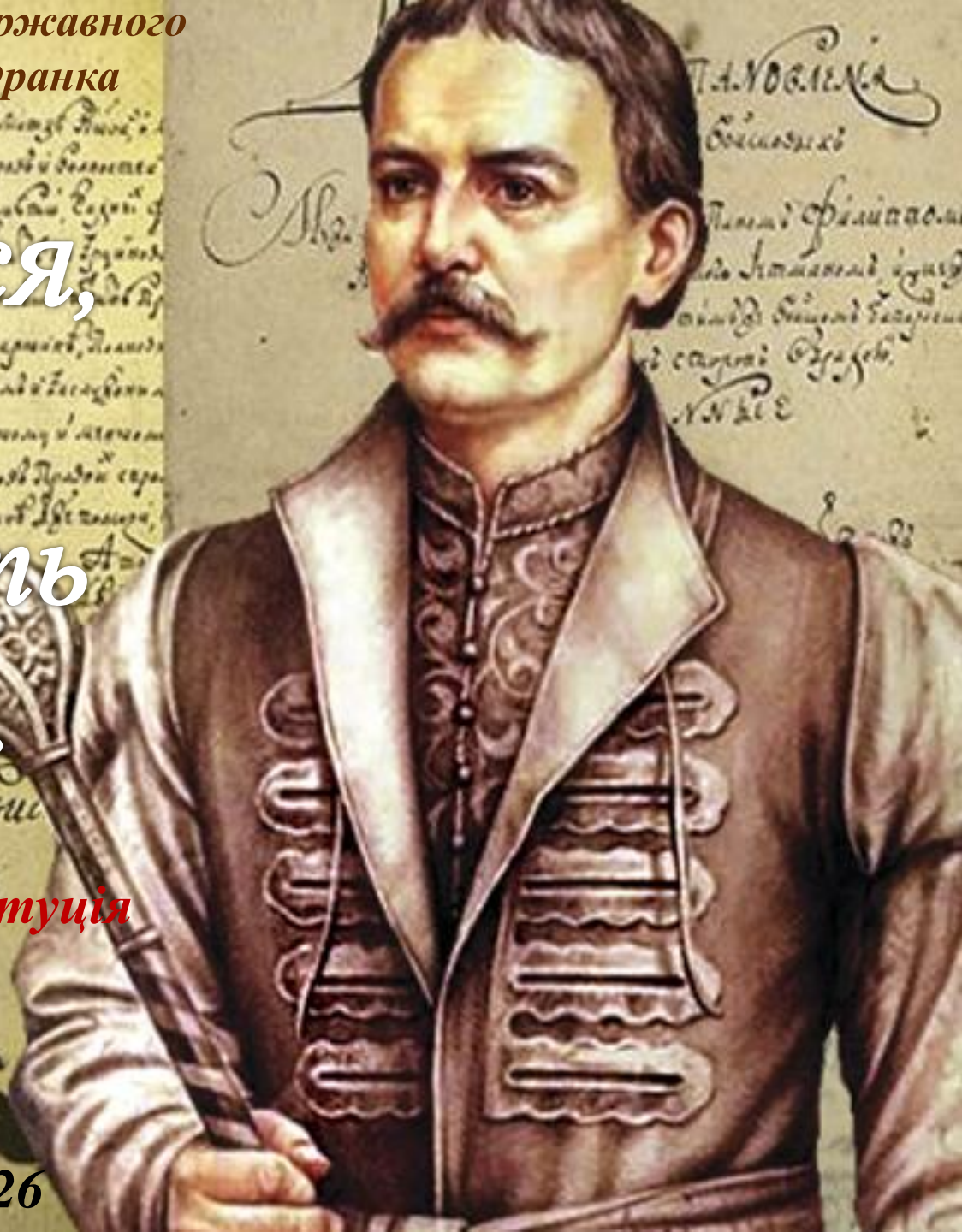

*Бібліотека Житомирського державного
університету імені Івана Франка*

**Борімося,
браття,
за вільність
та правду.**

*Перша українська Конституція
Пилипа Орлика*

2026

Цей документ уперше описав Україну як повноцінну державу — частину Заходу, а не «руськава міра». І вже за це маємо бути довічно вдячними його авторові.

Пилип Орлик був нащадком литовсько-білоруського шляхетського роду. Початкову освіту здобув у єзуїтському колегіумі у Вільно (нині Вільнюс), згодом навчався в Києво-Могилянській академії. То була ще «стара», не зросійщена Могилянка, якою вона стала за митрополита Самуїла (Миславського) і правління Катерини II. Тож західна освіта і виховання істотно вплинули на формування світогляду Пилипа Орлика, а єзуїтський вишкіл до кінця життя спонукав до критичного мислення і пошуків виходу з найскладніших обставин. Він починав службу військовим канцеляристом, згодом став генеральним писарем Війська Запорозького. Гетьман Мазепа одразу помітив і оцінив його непересічні здібності, інтелект і гострий розум, тож невдовзі Орлика направили на дипломатичну службу.

5 квітня 1710 року на козацькій раді, скликаній у Бендерах, його обрали гетьманом. Це було справедливо. Позбавлений будь-яких засобів до існування, Пилипові Орлику вдалося створити український уряд у вигнанні. Було призначено генерального писаря, генерального суддю, генерального осавула тощо.

Коли Пилипа Орлика обирали гетьманом, стався надзвичайно важливий політичний акт, який не втратив ваги й у наші дні. На козацькій раді між новообраним гетьманом, козацькою старшиною і козаками, які не захотіли служити Московії, було укладено угоду «Договори і постановлення прав і вольностей Війська Запорозького». Цей козацький суспільний договір відомий нині як Конституція Пилипа Орлика. Документ складався з чотирьох частин: вступу-преамбули, 16 статей, присяги гетьмана і хартії-підтвердження Карлом XII гетьманства Орлика і свого протекторату. Текст було написано двома мовами: староукраїнською і латинською. Більшу частину договору склав сам Пилип Орлик і остаточно його відредагував.

Чим важливий цей документ? По-перше, тим, що це була саме Конституція всієї України, а не лише Запорозького Війська, про що свідчить чимало статей, у яких окреслено засади непідлеглості Української держави Московії та Речі Посполитої. По-друге, визначено кордони, що відповідали кордонам часів Богдана Хмельницького. По-третє, запроваджено своєрідний козацький парламент, у якому мали засідати представники від кожного адміністративно-територіального округу та військового полку. Цей парламент — Генеральна (старшинська) рада — мав збиратися на засідання тричі на рік і вирішувати певні питання, які раніше перебували у віданні гетьмана.

Тобто Україна фактично ставала гетьмансько-парламентською республікою. Основною релігією затверджувалося православ'я з підпорядкуванням Константинопольському, а не Московському патріарху. Документ проголошував причини переходу Війська Запорозького під протекторат Шведського королівства. Його було скріплено присягою Пилипа Орлика, його підписом і державною печаткою Війська Запорозького. Згодом його затвердив «протектор України» — король Швеції Карл XII.

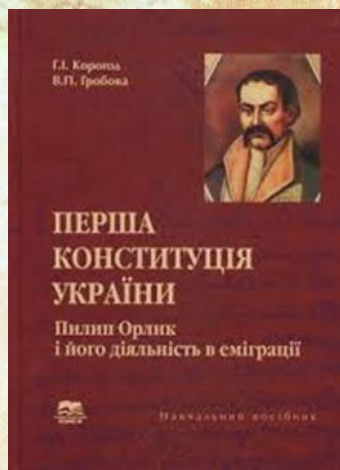
Швеція безальтернативно наближалася до поразки у Північній війні, однак вибору в Орлика не було. Але те, що Українську державу було де-юре інституціоналізовано окремішньо від Москви, визначено як частину європейського Заходу, а в документі закладено початкові демократичні засади, — то й була величезна перемога Пилипа Орлика. І саме за це йому завжди будуть вдячні нащадки. Тоді, на початку XVIII століття, через вкрай несприятливу міжнародну політичну ситуацію договір не набрав остаточної чинності. Проте протягом кількох років його положення були частково чинними на території Правобережної України, під час воєнних походів Пилипа Орлика 1711 і 1713 років. Тож зроблене ним назавжди залишиться в історії України, за долю якої він боровся все життя.

Рева Л. Г. Давня література релігійного змісту, важлива інтелектуальна власність держави - основа християнської етики і моралі: панорамне дослідження : навч. посібник для студентів. Ніжин : Лисенко М. М., 2024. 368 с.

Праця подає об'ємний культурологічний огляд історії української літератури від біблійних і княжих часів до кінця XVIII ст., до безцінної спадщини Дмитра Туптала, Пилипа Орлика, Григорія Сковороди, Миколи Гоголя. Основний акцент книги – залучити стародавню книгу до вивчення в освітніх програмах. Призначається для широкого кола читачів, насамперед, учнів загальноосвітніх шкіл, коледжів — до студентів гуманітарних університетів і факультетів.

Корогод Г. І., Грובה В. П.
Перша Конституція України.
Пилип Орлик і його діяльність в
еміграції : навч. посібник. 2-ге
вид., доповн. Суми : Університет.
кн., 2011. 127 с.

У посібнику розглянуті питання виникнення першої української політичної еміграції, появи Конституції України 1710 р., а також намагання Пилипа Орлика створити коаліцію європейських держав з метою звільнення України з-під впливу Росії.

Чухліб Т. Пилип Орлик. Київ, 2008. 62 с.
(Великі українці).

Книга розповідає про одного з найвидатніших українських гетьманів, палких поборників незалежної України, одного з авторів першої української Конституції Пилипа Орлика. Простежено його походження, життєвий шлях, політичні погляди, діяльність на посаді гетьмана. Висвітлюються його особисті чесноти, поетичний талант, подвижницька діяльність спрямована на визволення України з-під московського ярма.

Крупницький Б. Гетьман Пилип Орлик (1672-1742). Київ : Дніпро, 1991. 79 с.

Перед читачем постає тернистий шлях молодого генерального писаря Пилипа Орлика, котрий разом із І. Мазепою цілував хреста, свідомо, як він тоді розумів, приймаючи для добра України шведсько-польську орієнтацію. Цей відчайдушний крок поставив на карту і долю, і честь, і, врешті, право на життя самого імені майбутнього гетьмана в пам'яті поколінь.

Пилип Орлик і
мазепинці. Дзержела /
упорядник Тетяна
Таїрова-Яковлева. Київ :
Кліо, 2022. 216 с.

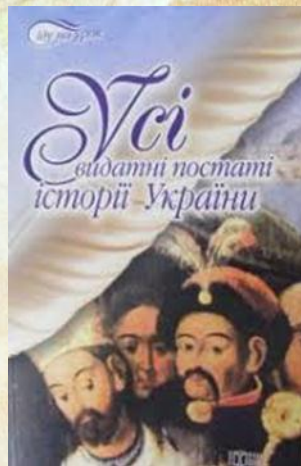
У виданні вперше опубліковано архівні документи доби Івана Мазепи та Пилипа Орлика, що висвітлюють політичну ситуацію в Гетьманщині, проблеми створення європейської коаліції, проти Москви, повсякденне життя Гетьманщини за часів Мазепи, долю мазепинців.

Пилип Орлик: життя, політика, тексти : матеріали Міжнар. наук. конференції "Ad fontes" до 300-річчя Бенд. конституції 1710 р., 14-16 жовтня 2010 р. / ред.-упорядник Наталя Яковенко. Київ : Пульсари, 2011. 295 с.

Ця книжка стала результатом співпраці українських дослідників історії та культури України кінця XVII - початку XVIII століть із колегами-науковцями з Італії, Польщі, Росії, США і Франції. Можливість для міждисциплінарного обговорення широкого кола питань, пов'язаних із цим періодом, що отримав метафоричну назву «Мазепинська доба», забезпечила проведена 14-16 жовтня 2010 р. у Національному університеті «Києво-Могилянська академія» Міжнародна наукова конференція, приурочена до 300-річчя Бендерської конституції 1710 р. Статті 23-х авторів із шести країн, представлені увазі Читача, є розширеними версіями доповідей, які було виголошено на Міжнародній науковій конференції " Ad fontes" до 300-річчя Бендерської конституції 1710 р., а в окремих випадках і доопрацьовано з урахуванням дискусій, що точилися.

Остапенко П. В. Усі видатні постаті історії України : біограф. нарис. Харків : Торсінг плюс, 2006. 351 с. (Іду на урок).

Довідник містить відомості про всі видатні постаті історії України. Стисла довідка про кожну видатну людину включає основні факти з її життя і діяльності.

Чухліб Т. В. Гетьмани Правобережної України в історії Центрально-Східної Європи (1663-1713). Київ : Києво-Могилянська академія, 2004. 286 с.

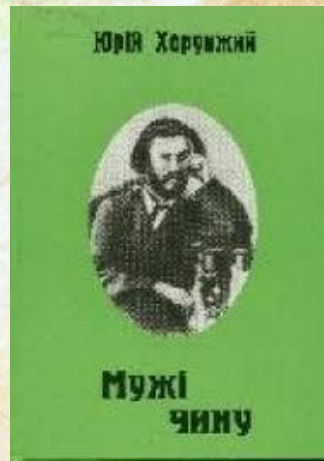
Ресніт О. П., Коляда І. А. Усі гетьмани України : Легенди. Міфи. Біографії. Харків : Фоліо, 2007. 415 с. (Історичне досє).

Подано яскраві, багатопланові портрети володарів гетьманської булави, які діяли на Правобережній Україні у 60-х роках XVII - на початку XVIII ст. Діяльність українських гетьманів розкривається у контексті загальноєвропейської історії.

Книга вміщує в собі матеріал про 17 гетьманів української держави. Усі вони були носіями ідеї незалежної самостійної Української держави. Діяти цим гетьманам довелося в найскладніших, найтяжчих, іноді найтрагічніших для України історичних умовах. Тут надається правдивий і об'єктивний життєпис гетьманів, а також інших найвищих військових керівників українського козацтва.

*Хорунжий Ю. Мужі чину :
іст. Парсуни. Київ : Вид-во ім.
О. Теліги, 2005. 423 с.*

*Ця книжка – про таких
чоловіків дії: від творця першої
Конституції Пилипа Орлика до
студентів, які змінили політичний
клімат у жовтні 1990-го і стали
предтечею Народного вибуху 2004-
го.*

*Видатні постаті в історії
України, IX-XIX ст. : корот. біограф.
нарис. Іст. та худож. портрети / В.
І. Гусєв та ін. Київ : Вища школа,
2002. 359 с.*

*Наведено біографічні
відомості, стисло
висвітлено суспільно-
політичні погляди та роль
і місце кожної особи в
історичному розвитку
України. Вміщено короткі
історичні портрети
громадських, політичних і
культурних діячів
України, починаючи від
виникнення Київської Русі
й до кінця XIX ст.*

*Грабовський С., Ставрояні С.,
Шкляр Л. Нариси з історії українського
державотворення : навч. посібник для
студентів вузів. Київ : Генеза, 1995. 600
с.*

*У книзі висвітлюються
основні етапи історії
української державності від
найдавніших часів до
сучасності. Це одна з перших
спроб аналізу політичної
історії та політичних ідей, на
які спиралось українство в
боротьбі за створення власної
держави.*

*Шаров І. Сто
видатних імен України.
Київ : Альтернативи,
1999. 503 с.*

*У виданні подано матеріал про
відомі постаті України, що своїми
подвигами й ділами прославили
українську землю.*

*Сто найвідоміших українців / авт.
ст.: М. Гнатюк та ін. Київ : Орфей,
2002. 580 с.*

*Сто великих українців / колектив
авт.: Н. В. Астапенко та ін. Київ :
Арій, 2011. 495 с. (Сто великих).*

*Сто портретів
видатних представників
українського народу - це
долі ста непересічних
постатей, які присвятили
себе боротьбі і розбудові
української держави,
ратним подвигам і
політичній діяльності,
створенню художніх
шедеврів, унікальних
літературних творів і
чудес техніки.*

*До книги увійшло 100
коротких біографічних
нарисів, історичних
портретів видатних наших
земляків: мислителів,
письменників, учених,
митців, громадських,
релігійних, політичних
діячів, чийми зусиллями
впродовж віків творилася
українська культура,
формувався світогляд
української нації.*

*Бібліотека Житомирського державного
університету імені Івана Франка*

*Віртуальну виставку
підготувала
бібліотекар ч/з № 1
Алла Любарець
Кількість джерел : 15*